

Kirikanin onankana
ainbokomashokobo
koshijoin jato chipoti
kopi lima itan tumbes
jemankoxon

**¡Icha baritiara
Winoke ikaxbi noa
oinamakeskares ikanai!**

Lima, julio de 2023

Fraternidad Cristiana de Personas Enfermas y con Discapacidad del Perú – FCPED Confederación Española de Personas con Discapacidad Física y Orgánica – COCEMFE

PROYECTO

” Ainbo nitikomaxoko boan Derecho jaskatax jakonax jakanti kopi Tsonbi jato ramiakama moa chamibo winotapekao neno perukan”.

Nato kirikara westaboanribi pikonti atipanke ,jativi iamax katoxonres, jakaxon wetsaboribi jato axeati kopi , ikaxbi yoikanti jake jaonoax pikotarin nato kirika ixon ikaxbi akamatianbi keshankana iti jake ja Fraternidad Cristiana de Personas Enfermas y con Discapacidad del Perú – FCPED y a la Confederación Española de Personas con Discapacidad Física y Orgánica - COCEMFE.

DERECHOSBO JAIN IKANABO

FCPED

Calle Pedro Ruiz Gallo N.º 1740, Ate Vitarte, Lima
frater_peru@hotmail.com

COCEMFE

Calle Eugenio Salazar N.º 2 de Madrid (España).
cooperacion@cocemfe.es

FRATERNIDAD CRISTIANA DE PERSONAS ENFERMAS Y CON DISCAPACIDAD DEL PERÚ – FCPED

Consejo directivo de la FCPED Lima

○ Maritza Isabel López Adriano	:	Koshi ainbo Fraternidad Cristiana
○ Padre Percy Quispe Misayco	:	Ja jato shinan menia
○ Beatriz Luzmila Laya Bernal	:	Te akai koshi
○ Inés Jiménez Mamani	:	kirika wishai
○ Olga Saavedra Vilca	:	koriki koiranai

JAN TEE AKA JONIBO

- Teresa Muñoz Cabrera
- Pluvia Astete Muñoz

JAN BENXOA JONIBO

- Sara Diestro Cabanillas
- Juan Alejandro Solórzano Arévalo
- Ivana De Stefani

JA WISHABO

Guisela Egoavil Durand RUC: 10454807371
Jr. Camaná N.º 1161, Of. 2214 – Lima 200 unidades

Ja deposito depósito legal ain akana.

Biblioteca Nacional del Perú N.º 2023-09464

Nato kirika Pikokanariki ja Cooperacion Española jaskaribi Confederacion Española de Personas con Discapacidad Fisica y Organica (COCEMPE) litanribi Fundacion Once ja proyecto” Ainbo nitikomaxoko boan Derecho jaskatax jakonax jakanti kopi Tsonbi jato ramiakama moa chamibo winotapekao neno perukan” ja nato kirikain ika jawekibora la Fraternidad Cristiana de Personas Enfermas y con Discapacidad del Perú (FCPED), nabicho iki , jara Cooperacion Españolanin jaskarabo oinyamai.

Nato kirikara jaskabires tson pikoresti atipayamake ja Fraternidad Cristiana de Personas Enfermas y con Discapacidad del Perú (FCPED) jokaxonpari.

Neskatabo:

Non oinikaibo.
Jaskakin akabo itanribi ja joni yokakanabo.

Capítulo I: Koshijoin yoiyabo itan seneantivo, jaskaxon jonikomashokobo koiranti kopi nato non jema peru ikainxon.

- Koshijoi ochokea yoiyabo.
- Jaskaxon onamati jaweyoikaiki ikai ja yoranti itannoa kaiti yoiyai ikaibo.
- Koshijoin yoiyabo ja seneantibo jaskaxon jonikonmashokobo koiranti kopi.
- Japariakin oinkana jawekibo jaskaxon jonikomashokobo jato akinti ika joi.
- Jatixonbi onankana itanribi seneanti apobobetan tetaiboan jonikonmashokobo akinti kopi.
- Jato yokati jaweki koshijoin jato yoiya ley 29973 itanribi wetsajonixonbires onanti.
- Jato oinxon itan seneankanti kopi apon yoiya jawekibo ja jonikomashokobo apo seneanmati.
- Jaskaxon jato onanmati ainbo itan bembobo ja ainbokomashokobo iki ikajoi.

Capitulo II: Jaskaxon jato yoran akasai itan bakea kesaitian akin tiki ika joi

- Jaskaxon kirikanin wishati ja jonikonmashokobo.
- Jaskatax jatoribi anixobonkobo nikanti ja jonikomashokobo iki ika joi.
- Jato joboro xatenankanti yokaxonmabi (onamai ikentian).
- Jaskaxon apobobetan tetaibo onanmati itan jato akinti ainbokomashoko jato akinti ika jo.
- Jain jato raonkanaikoribi ja ainbokonshamamabo bokanti jatoribi COVID 19 nin iki.
- Jatoki shirokanai onatibiresi isini bokanketia ja ainbokomashoko ikentian.
- Ainbokonshamboan jaton shinanbiribi jato onamai benxoamis xobonko tetai joniboan jato jaskakin akanaibo.

Capítulo III: Ja koshi join ika. jawekibo jaskaxon yorankanti itan bakeakanti ja ainbokonshamamboan

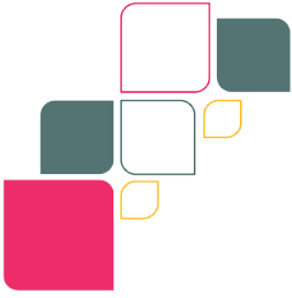
- Koshi joi onankanti yoran anoxon onana itan keena iti.
- Koshi join onankana iti tsunbi jato ramiatima kopi.
- Icha jatoki shirokanai itan omiskanai ja ainbobo jakomashokoikentian iki ika.
- Koshiakin shinana itan rabinyamakin ja ainbokomashoko ikax iti.
- Jatobichokainax aniti tetax ja ainbokomasho ikax iti.

Capítulo IV: Ja senena itan jaskakin jato yoiya

Ja yoi iki kaibo

Ramara non mato onanmai, ja “kirikanin onanxon ja ainbokomashokobo lima y tumbesain ikabo” ja te akanariki nato “Derecho de las mujeres con discapacidad a una vida libre de violencia y discriminación en la recuperación de la crisis sanitaria en Perú”, jan jato akinariki Fraternidad Cristiana de Personas Enfermas y con Discapacidad de Perú (FCPED) y la Confederación Española de Personas con Discapacidad Física y Orgánica (COCEMFE).

Ja onanxon akanariki jaokeskaxon kaiki ja Derechos sexuales y reproductivo de lima y tumbes seneanyamakanai ixon onanxon, jaskaxon jato seanmati kopi ja jakomai shirokanaitian. Ja nato ani kirika akainkoxonra non onani kai jaokeska akin ki shinanakanai ja ainbobokonmashokoboan jonikonbo jatoki shiroaitian, itanribi jaweskataxki jato ja jaton yoran akaiko itan bakeakanainko, y jaixon non onanai jaoratobokairin jabo kenanin jato axontini jato seneanxonti. Kikin jakonriki jato onanmati ja ainbokonsshokomabaon jaton joi apon jaton seneanxonkanti kopi jaskakin yoiyai ja convención sobre los Derechos de ñas personas con discapacidadnin.

Jaskakin akabo itanribi ja joni yokakanabo

Nato kirika akanariki jato yokabokin, jatonbi yoyabo, onantana icha joni yokaxon jainxon shinametana jaskara jonibobetan, ointana jawenshamankaiki kenkanai itanribi jato akinkanti iki ixon jatonbi ja ainbokomashoboan jatonbi yoiya. Nato ani shinanbo akanara, nato ainbobo itan benbeboan shinanbiaketantana mescokeska jakoma shinanbo nato neten jakentian.

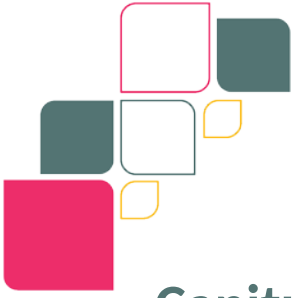
Nato kirika akaikora tekanke kimisha chonkachosko joni (34), jatobetan rabe chonka rabe (22) ainbokomashokobo (anexo 1), jaboanra yoiyai jatobi winota jawekibo. Jaskaribira yokakanke ja onanjonibo jaton shinanribi onanoxon, jaskaribi ministerio de saud ikain tetaibo (MINSa), jaskaribi Consejo Nacional para la Integración de la Persona con Discapacidadburibi (Conadis) jaskaribi ja Oficinas Municipales de Atención a las Personas con Discapacidad (Omaped) de las ciudades de Lima y Tumbes, en Perú.

Tabla N.º 1
Natoboriki ja onan jonibo y koshijonibo ja tetabo

Jan yoiyaibo	N.º jati jonibo y kakanabo
N.º Ja nitikomaxoko limamea yokakanabo	5
N.º Ja Nitikomaxobo Tumbesainoabo yokakanabo.	4
N.º Ja Nitikomaxoko limameabo tsinkixon jato yokakanabo.	6
N.º Ja Ntikomaxoko Tumbes sainoabo tsikixon jato yokananabo.	7
N.º Ja apobetan teitabo limameabo jato yokakabo (Conadis,Omaped, MINSa)	3
N.º Ja apobetan teitabo tumbes sainoabo jato yokakabo (Conadis, Omaped, MIMSA)	5
N.º Ja tumbesainoabo tetaibo itan akisbo jato yoka kanabo	1
N.º ja teataibo itan koshi shinanya jonibo yokakanabo.	3
Jati icha joni jato Yokanabo.	34

Ja ainbobo yokakanaboriki quimisha chonkaa(30) itan kanchis sokota(78) baritayabo. Jatibiriki kirika akabobires, tsombira jato onamamaiki jaskaxon jakoanxon yoran akanti itan bakeakanti, westioratonbichoshokoriki yoran axón isin bitima ika ese bia. Jaskaribi, tsoabiriki tsinkikanainko jaskaxon ja jakomashokoikentian jatoki shirokanaitian jato reen a ti ese bo biama.

Capítulo I:

Koshijoin yoiyabo itan seneantivo, jaskaxon jonikomashokobo koiranti kopi nato non jema peru ikainxon.

*“Aponra noa yokati jake ja noa jonikomaxokobo, non shinan onan noxon ,
jaskarabi nonribi jato non shinanaibo jato ninkamatikopi , non manra
jawekibo akanti atipamanke”
(Activista de la sociedad civil)*

Koshijoi ochokea yoiyabo

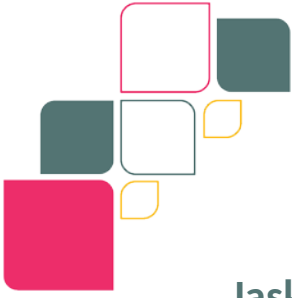
Nato wisha ikainra non oini kai jaweti joni ochokeaninki benxoai y coiranai nato jonikonmashokobaon derecho jaskaxon jaboan jakoanki yoranri kopi y jaskaxon jakoanki bakeati kopiribi:

Ja **Convención sobre los Derechos de las Personas con Discapacidad (CDPD, 2006)** janra koiranai nato jonikonmashokobaon derecho jato noajisa derechoyaribi iti kopi jatibi noa napo. Nato bena wishaninra nato jonikonmashokobo oinmai westiora jaweki akantima jisa akin (yoran, non axeain, korikian, tecnologian, y wetsa jawekoboribain)

Informe Mundial Sobre la Discapacidad de la Organización Mundial de la Salud (OMS, 2011) natobaonra wishai ja jonikonmashokoboronki westiora yoka jaweki derecho ikainko y política ikainko.

Nato **Convención Interamericana para la Eliminación de todas las Formas de Discriminación contra las Personas con Discapacidad (CIADDIS)** ra pikokana iki westiora 7 de junio de 1999 nato Asamblea General de la Organización Americanos (OEA).

Jaskaxon onamati jaweyoikaiki ikai ja yoranti itan noa kaiti yoiyai ikaibo.

Ja “derechos sexuales y reproductivos”, ja rama ocho xonbin jaki koshi kana joi, jariki joi jato senen mainboan icha shinanxon akanabo, jaixon westiora shinanbicho pikokana iki , ja iki rama jaskatax jakonax kaiti ika joi.

Ja icha joibo senen axón jishakanabora non okoti atipanke Programa de Acción de la Conferencia Internacional sobre Población y Desarrollo de El Cairo (1994).

Nato shinanbora , jato non onan mai ,jativi jonibora jaki koshi tiabobires iki jaskaxon jornati itan bakeakanti kopiribibi.

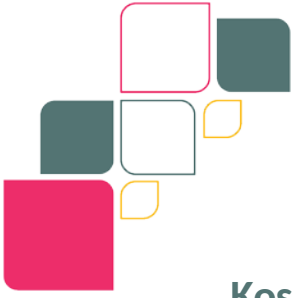
Ja naciones unidas ni joiya jawekibo derechos sexuales y reproductivos joi ikabo.

- Jatibironki noa senenbires iki
- Kikin akin non yora non koirana iti jake
- Jaron kiake derecho jaskaxon non mesko joibo onanti , jaskatax noa kaiti non ikatonin biribibi.
- Jaronkiake derecho jaskaxon non bakea aitian , non ika toninbiribi ikatian noa koiran kanti.
- Jaronn kiake derecho non ikabo itan non akaibo tsoabi onan matima.

Jaskara ikenbi ja derechos sexuales y reproductivos akanaibo ronki iki tsonbi onan yama keskakires akanaibo ja jonicomaxoboana.

Ja Iv conferencia Mundial sobre la mujer, Beijing (1995) akana jaskaribi ja mesko ain oinxon ointi, moa onan kanke ja jakomabires winotai ronki iki ja ainbokomaxokobo.(wetsabires akin oinkana) akin yamakanai isinai tianbo itan ribi ramia kanaitian jawen benen itan wetsabires sen.

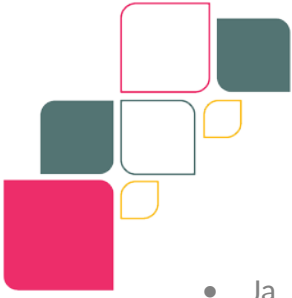

Koshijoin yoiyabo ja seneantibo jaskaxon jonikonmashokobo koiranti kopi.

Perukanra jativi derechos sexuales y reproductivosbo senen akai, jaska ribi ja derechos humanosbo natobaon koiranabo:

- La **Constitución Política del Perú (1993)**.
- La **Política Nacional Multisectorial en Discapacidad para el Desarrollo al 2030 (PNMDD)**.
- Ani joibo naciones unidosbetan seneanxon ja peru ikain **Ley N°29973, Ley General de la Persona con Discapacidad (2012)**, jaskakinra yoyay ja jonikonmashokobo seneantiboan joi koiranti kopi.
- Nato wisha iki jonikonmashokobaon ani leyra, pikota iki **Sistema Nacional para la Integración de la Persona con Discapacidad (Sinapedis)**. Ikainko.
- **El Consejo Nacional para la Integración de la Persona con Discapacidad (Conadis)** jariki jan wishaibiri Ministerio de la mujer y poblaciones vulnerable ikain (MIMP).
- **El mandato de consulta previa de la Ley 29973, Ley de Personas con Discapacidad** ja ikainra yoyai ja jonikonshokomaboronki derechoya iki ja colsulta a ti.
- **El Plan Nacional de Accesibilidad 2018-2023, aprobado en 2018** jariki jaskaxonshaman nato jonikonmashokobaon jakoanxonshama jaton jawekibo ati politicainxon.
- **Nato Ley N° 29535 que reconoce la lengua de señas peruana**, apruebancana 2010 tian ja pabebo yoyo iyamaiboan joi jativi peru ikain non jato ninkati o ointikopi jaweikiakanai ixon.
- **Ja Política Nacional Multisectorial de Salud al 2030 (PNMS) “Perú, país saludable”** Ministerio de salud na. Nato politica nacional de saludronki mesko tsinkiyaboribiki.
- **La Política Nacional de Igualdad de Género (PNIG)**, apruebankana 2019 tian, jariki ja wisha kikin koshi jaskatax noa ainbobo itan bembobotan noa jaskabiresbo iti kopi non netenko.
- **Las Guías Nacionales de Atención Integral de la Salud Sexual y Reproductiva del MINSA 2004**. Nato jawekibora wishakana iki jakonshaman servicio de saludya noa iti kopi.
- **Ja Programa Nacional de entrega de la pensión no contributiva a personas con discapacidad severa en situación de pobreza extrema akanai - CONTIGO**, del Ministerio de Desarrollo e Inclusión Social (MIDIS). Na.

- Ja **Norma Técnica N.º 180 MINS/DGIESP-2021**, Ani shinan akana jaskaxon isinaitian ,itan ribi ainbobo ramia keskanai tian jato jakoaxon jato benxoamisboan jato akinti kopi , **jakoaxon yoran kananti kopi itan bakea kanti kopi.**
- Ja **Decreto Legislativo N.º 1384 (2018)**, riki pokokana onankanti kopi itanribi seneankanti kopi jasbiribi pikota joniboan jaton koshijoibo seneanti kopi.

Japariakin oinkana jawekibo jaskaxon jon ikomashokobo jato akinti ika joi jato ribi kaitia drechoyaribi iki.

Perukanra icha jawekibo ake ani shinanbo pikoxon, ja seneankanti kopi apon tetainbobetan ja jasbiribi pikotabo koiranti kopi: ikaxbira icha jawekibo ati jareske, jabora neno non oinai ja nokokanabo itanribi jawekaiki apon ati ja ixon onanti joibo.

Jatixonbi onankana itan ribi seneanti apobobetan tetaiboan joni konmashokobo akinti kopi perukanxon.

Jaskaxon jato onanmati jishtima itainbi itikeska akinbi, jaboriki ramatian jato jakonshamankin onanmaboti, ninkabomati, jatixonbi onankana iti kopi apobetan tetaiboan seneankanti kopi nenobi, non parokonbi itanribi, non ochokea apon.

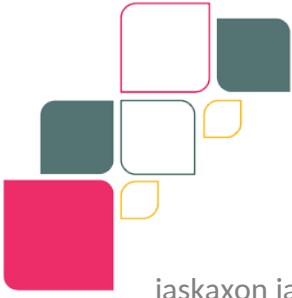
Neskakin ointanara, ja jasbiribi pikota joniboan ja apon moa jao akinai ikax, kikin jakon iki jaskaxon ja nato ani shinanbo jato seneanmati. Jaskara ikaxbira nato jawekibo jakonshaman pikoti kopira, maxkake jatixonbi onanti nato ani shinan pikota seneankanti.

Ja nato shinanbo bikanainko nato kirika anoxon, jaton shinanbora yameke itanribi jato axonyamakanai apoboan itan jabe tetainboan.

Jato yokati jaweki koshijoin jato yoiya ley 29973 itanribi wetsa jonixonbires onanti.

Ja Directiva N.º D000002-2021-CONADIS-PRE yoiyai jaskaxon seneantibo jatobetan teebo anoxon jato yokati ja jaskabiribi pikotabobetan, ikamabi koshijoibo pikota itijake,

jaskaxon jato akinti kopi, ja jaskabiribi pikotabo apon akinkanti kopi. Jaskara ikaxbira ja jaskabiribi pikota jonibora itan ribi ja ainbobo yokakanara jato yokakanama keskamaiki itanribi jato akinti keska akin jato apon akinai keska maiki:

“en jisariki ja noajonibora nonribi jato shinan meniti atipanque jakopira jaton yoiyajawekibora wetshatian jaskara paketai, jaskara kopira ja apobetan tetaiboanra shinanai jatixonbi non akinti jaskabiribi pikota jonibo; min jato yokaxonmabi ani kirikabo piko, ja shinanbora non aka keska akinsham non shinaryamai, jainra jakonshaman pakeyamain”

(Especialista en discapacidad y líder de la sociedad civil)

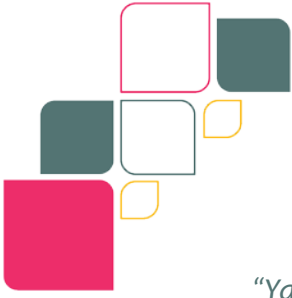
Jaskaribi, ja ley jaskaxon jaskabiribi pikotabo akintira yoiyai ja conadis ja mesko shinaibo jato kenaxon pikokanti jato akinon ixon, jabo itijake ani shinan akaibo jaskabiribi pikota jonibo.

Jaskara ikaxbi, ja yoikanai ja ronki tumbes ikain pikotamapariki. Y jaskaribi yamake jonibo jatonbiri tsinkitabo jaskatax jakonax noa kaiti ikax tetaibo. Ja jonibo jatonbiribi tshinkitax tetaibo, non yoiti atipanke ja, Mesa de Discapacidad y Derechos de la Coordinadora Nacional de Derechos Humanos (CNDDHH), jainra tekanai rabechonka joni jaskabiribi pikotabo jaskaribi tshinkitax tekanaibo, nonmainko ikaibo CNDDHH vetan tetaibo. Ja joniboan yokakaboanra yoyai, ja jaskabiribi pikota jonibora thisnkikanamaiki jatonbiribi, yamakanke jastax tsinkitax tekanti, jakopira, jaskara kopira jaton derechobo yokankati atipayamakanke; jakopira akanti jake ja jaskabiribi pikotabo tshinkikin jaton biribi tekanti kopi.

Jato oinxon itan seneankanti kopi apon yoiya jawekibo ja jonikomashokobo apo seneanmati

Ja yokakana jonibo itan quirika wishakanabo, jarake icha jaskara keskama ja kirikanin yoiyabo itan ribi ja apon pikoabo jaskatax teti ika joi, ja nekebi oina jake icha jaweki maxkabiresa jaskabiribi pikota jonibo akinti. Nato jawekira itai, joi seneankabo tsonbi seneanyamai kopi apon piko, jawekibo. Jaskaribi, ja apon pikoaboribi seneanyamai jatonbiribi, ja lei 29973 nin yoiya keskabi. Non yoiti atipanke, ja diresain tetai jonin yoyai, ja ley 29973 nin yoiyai jatibi xobo ja aponaronki iti jake tapitiakana ja nitikomabo neti kopi, tsonbira oinyamai itanribi jato akinyamai jaskarabo seneanyamakanaibi. Ja jan oinainbo yamakietianra, onantibires jato omiskanai.

“Yamarake apo koshiho jan jato joibo seneamaibo, jakopira jatibitian jato omiskanai keskares iki (...) aponra jativitian jatopariakin akintijake ja jastiribi pikotabo, ikaxbira, yamake jaskashamanxon jato akintija jaskabiribi pikota jonibo; itanribi non yoiti atipanariki ja mas jato omiskanairiki, ja niticomashokobo kikin noibatibires ikainko; jatibitianra jaskara iki; nitikomashokobo jato akinkinra non noibatishokobo non akina!”

(Funcionario de DIRESA Tumbes).

“¿Jaokopiki conadisnin jan tee atibo seneanyamai?

Jaskara ikentian, tsunbi jato jakomai tetaibo jato koshijoin ayama jawetianbi jakon jaweki non nokoyamai”

(Especialista en discapacidad y líder de la sociedad civil)”

Ja ainbobo akinti ika joibo mesko keska apo betan tetaiboan, nitikomaxokobo ainbobo akinti ika shinanbo.

Ja apon jaskakin tee noxon shinana , mesko keska shinanbo bia iki , jaskaxon ja jastakabiribi pikotaxobo koiranti kopi, jaskara bi ikentian ainbo itan benbo ikentian, wetsa join yoyo ikai tian , kirika akama ikentian, benboakin shinana tian o ainbo kian shinana tian itan westa jawekiboribi.

Mesko shinan bora jake , jakopira omismis shinan bo jake, jaskarabora non keyoti jake ramatianbo,

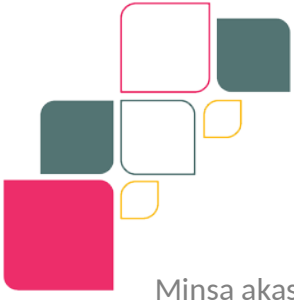
Ja ainbobo nitikoma shokopbobora jatibitian jato ki shirokanai , jarake icha joni jakoma shinanaibo itan shiroskasbo nitikomasho ikentian ichabires jato ki shirokanai.

“Ja noa nato ainbobo nitikomakoki noa yoyo ikai tianra non shinana ja ainbobo wisobo, joshobo, jatoki ichabires shirokanai, jato nato joimeran ra non yoimamai ja ainbobo wainkoniabo itan ribi ainbobo nitikomabo jisobobo”

(Especialista en discapacidad y líder de la sociedad civil).

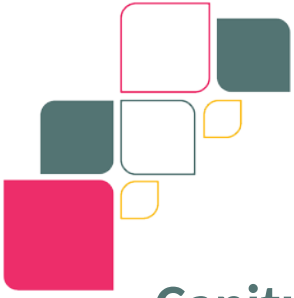
ja conadisninra yoiyai , jaboronki kirikia wishabo yamake wetsa join yoyo ikaibo wiso ainbo yoi ika kirika jaskaribi LGTBIO yoiika.

Minsa akasaibora jake jakon shinanbo , westsa join yoyo ikaibo jato akin kasaibo , jara iti atapanke ja Dialogo intercultural en salud Resolucion Ministerial N,. 611.2024 MINSA jariki westiora kikin jakon kirika jaskatax ja westa join yoyo ikaibo itan wiso ainbobo akin noxon shinan kanabo joi.

Capítulo II:

Jakoanxon jato akinti, koran kenaitian itan bakeakeskanaitian.

*“Ja raomisbora maxakake jato noi bamisti , ramisbobichomaribi, jasaribi icha jonibo, en jisara ja nitikoma ikentian noa akinkanti jake, ja nitikomabora icha jakeki onanboribi iki jato akinti shinanboribi jai .
(entrevistada 3)*

Aki kiririkanin ja nitikomaxobo jatowishati.

Perukanra jake rabe keskaka jaweki ja nitikomaxobobo oinkana: conadis jato menia itan wetisa riki ja Registro Nacional de la persona con discapacidad (RNPCD) jariki jato wishai benxoa itan jato onanamai ja niti komaxokobo itan jato vetan tetaibo.

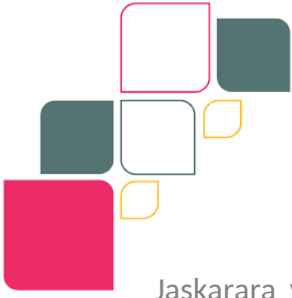
Ikaxbi ja kirika Ministerio de Salud (MINSA) nin menia ja riki ja kirika jaxaman bikanti nitikomaxonko ixon. Perukaron ronki jake 3 209 nitikomaxobo jonibo jaskaribi (10,3% Inei nin Yoiya 2017)

Non ra yoti atipanke rabe pacha waranka joinibo nitikaxokobora wishakatamabo iki jain itinko.

*“ja jakoma isin pikonikanra noa axeake itian oimake, noa jaton toponkanama ika jara MINSAbi noa yoiyai jisama Conadisnin yoiyai, jaskaribi ja gobierno regional jaskaribi nenoa koshiboribi jaton yoiyai keskamabiresja tumbes sain jaton municipalidad nin yoiyai 2023 baritian , natora pakeyamae jaton ishton bires akinti ika joi , nitikomaxoko ikentian.
(Funcionario Conadis Tumbes).*

Kikin ikon riki ja kirikaoma ikentiantiarra , jato akinyama kanai jainoax benxoatian koxon ja nitikoma jonixokobo .ja jain tetaiboan itan jato akinaiboan ja ainbobo niti komaxokobo tumbesain noabo, jaskararibi yoikanai ja jaskatax bakeyakanti tson shaman jato akin yamai. Jakopira ainbobo bokanai jatibi jain bokanainko ,ikaxbi boyamakanai ja jaton yora itan jakonax bakenkantiko.

Jaskarara yoikanai , ja jato akin yamakanai ronki ja raomisbo onan xamanbo yamainko , jakopira jakoainxon jato akin yama kanai . westiora shinan jato jain teetainboan jato menia riki , ja peoti jaskataxshaman teeti ja jaskara joniboana. (RBC).

“Ja ministerio de salud kanra ati jake jato akinki senean kanti ja RBC ,jainoax bexon kanti xobon , ja kikin nitikomaxokora , kikin onitsapixoko iki jatibi ni yoron, jawetianki noa bonxan ikaibo benai kai , sida isin yaboribi itan too yabo jato oinnoxon , jaskaribi vacuna maxcatabo . neskara teebo ministerio de saludkan akaibora jakon pikota iki “
(funcionario DIRESA Tumbes)

Xobonko jainokax mapekanti, jain benxonti xobonko.

Ja nitikoma xoko boanara iti jake tapiti, jain netebo jakonax , asensorbo, itan ribi jaixon mesko onantibo joi ika yoiya.

“ xobobora jakonxamama iki , non yoiti atipanke sillabo wetsatianbo jikiti atipan yamake , xepoti maxkoxokaira ikentian, jakopira icha jawekibo jake ben shoakanti , ja jain noax benxokanai xobonko”
(Participante del grupo focal de Lima)

Westiora xobo jatibi jato akinkasaininra oina iti jake ja meskokeka jaskabiribikokotabo, westiorabicho akin noxon oinnama , jatibi jato akin Kasai.
Jaskaribi bira non yoiti ati panke ja atikoma boribira non oinai ja ninitikoabo tsonbi akin tioma ikax.

“Ea non xoma oimai kakentianra ea yoiya iki” ¿miabichoki jikiai?, ¿miaki niti atipana?, jatian en yoiya jakonriki akin , jatian ea jikia ja xontokobetan jainxon ea yoiyai “ min poyan wakewe” jatian en yoiyai xontoko ¿minki ea akintima iki? Eara eabicho wenitikoma iki “ jain ea jakon makin akai “weniwe weniwe akin “ jain ea wenimai, jaixon en yoiyai.”ea shokores manawe akin”.” Eara ishtonai mia mana manati ikaxbi, ishonwe akin ea akai”” xontako enra atipanyamake ikin en kai”! minrra ati jake akin ea yoiyai! Jakoma pikoketianrra min ointi jake , enma, ea jaskakain yoiyai.
(Entrevistada 1, mujer con discapacidad, Lima).

Ja atikoma jawekibo non oin naibo ja jain benxoa kanainko , yoiribi kanti jake , jakoanki jato akinkanti ika esebo , akin kanti jake hospitalboan ati jake mesko raobo jato bexonki jato akin noxon jakonax raometi kopi.

Jaskara ikax ja non yokata joniboanra onanke icha leybo pikotabo jake apon pikoabo jato nitikomaxobo jato akinti kopi. jaskaribi onankanake mesko atikomabo jake jakon xamanki jato nitikomabo jato akinti.

Jakon xaman kin jato onan mati, yoranti itan bakea kanti itan bakeakanti ja nitikomaboan ixon shinankabo.

Jawe keskaxaman isinya kayarin ixon onan kana iti jake, jakonxamaxon , jakoanki jato akin kanti kopi . ishtonbires westiora atikoma jaweki ja joniboan yoiyara ja ainbobo nitikomaboan yoiyarara, jakoma iki, ja iki jato jakomakin jato ninkamana jain benxotianxon ja ani xobonko jaixon jato akintianxon.

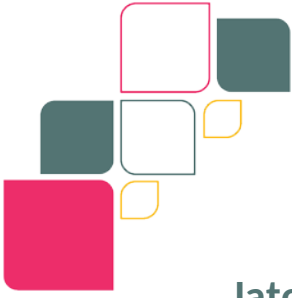
“Jarake icha atikoma jaweki , noa nitikoma boana , noa jakonxamankin ninkamanti iti atinpayamanke westiora, westiora ainbo benchi ja iki wetsa keska kin onamatibiribi , jaskaribi ja bakerononbo pabe itan yoyo iamaibo , itan ribi ja ainbobo sillan niabo jabo iki jaton akanaton biribi ninkamati”
(Activista de la sociedad civil)

Jaskabires winoti atipayamariki ja jaskaxomaxon jaton apon onanmanbo jaskatax teeti , jara iti atipanke ja Ministerio de Salud , jaskakinra yoiyai ja medico gineco obtetra ja non yokatan nato krika wishanoxon janra yoiyai ramaranki ja MINSAn jato menii itai moatiabires ja condon winonibo jawe kopimabi(jaskaxon yoran anoxon koinranti bo) ja iki jakonribi jaskatax ainbobo koirametibo ,

Ikaxbira ja raomisnin yoiyai , neskarabo jakenbi tson jato onanmamayamai, jakopi neskati yokakatai”¿ jawetiaman ja nitikomaxoko ainbobo jato onanmakanai neskara jakn jawekiboribi jakenbi?

Nemora jake icha jawekibojato onamati , jaskara ayamamakanra ja jato onanmati joiika senen yamakanai.

Jato yokaxonmanbi jato jonboro xatananti (ja shinaoma ainboxokobo)

Jakonax ja nato ainbobo jati nitikomaxokobo ikaxbi , jatonbi shinanshaxon koirankana iti jake jaton yorabo itan ribi korankaskin itan bakeakaskin , jariki jaton biribi moa benokaskin ati jawekibo. Ikaxbi nato jawekibora jatibishaman ja nitikoma ainbobo iamai.

“Westiora ainbora bakenai jawen xobon koniax , jatianra jawen yoxaman yokatai xatexon jawen bake pikoxonkati, ja winota pekao wetsa bakearibi ketianra yoikanai “miara moa jonboro xatekana iki “
(activista de la sociedad Civil)

Ja ainbobo jatobicho yoka kanabo itanribi tsamaxon jato yokakana limankonxo ra yoikanake ja ainbobo pabe itan bencheboronki iki ja tsonbi koiranamabo itan ramiariskanai iki.

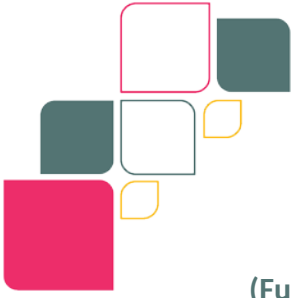
Ja bake bia ainboboan jato ramiaresai yoiknara , kikin ikon iki , jaskarabora winotai jain jato benxokanainko ja jaton yora koiran kanaiko itan bakeakanainko , janshaman jato akintibo yamakettian jaskarabo biribi . koshi joi icha pikokana ikasbiri , ja jato joboro shateshon nabo tsasia kanamabo iki, jatonbi jato xatexonkana yokashomanbi . ja ainbobo jaskabiribi pikotabo shinan kanai yoran akasa mabo , jatoki shirokanai kopi . westioraaainbo koshi shinanya ainboboninra yoiyai “ westiora apobetan tetain ninbira jato akinyamae jaskaxon DDSRR jatoki chipoti ja nitikomaxoko ainbobo”

Jaskatax apobetan teeti jaskaxon jakoakin ja jaskabiribi pikotabo jato akinti.

Ja jakonshamankin apon teebo ayaainbora , janetan janetan kanai ja joni non yokataboan , jaskaribi ja non joni koshi yokataboanra yoiyai ishton akanti westiora teebicho jatinxonbi jaskaxon akanti kopi ja yora koiranti itan bakeakanti kopi ja jaskabiribi pikota boana:

“Nato tebora akanti jake ichaxon , saludkan oinaibicho ma iki , jainra iti jake jatibi apobetan tetaibo, educacionribi, jaskaribi ainbobo akinaibo betan jascaraibi municipaidad ribi , Onamaped bichoma jaskaribi Demuna ribi , ja josibo akinai boribi.... Jatibira iti jake jain tsamakena jato akin nox, jaskaxonresra non atipanke jatibi non akinki , tsinkitanan.”

(Fundación de conadis Tumbes)

Nonra onanake ja nikiti koma xokobo akinti , jaraiki ichaxon akinti jaweki , jaskaxon jato icha tsamabaixon jatoakinti ika joibo , jaira non yoiti atipanke mesko apobetan tetaibo, Conadis, Onamaped, Salud, Educacion jabora jatikasbi teeti jake jatinxonbi jakon jaweki nokoti kopi ja ainbobo nitikomaxobo akinti kopi. Jaskarabo nokotikopira apo koshibo jatoa kin shinan kana iti jake.

Jaskatax benxonti jaton yora koiranti itan bakea kanti ja jatibi ainbobo nitikomabo ja ani chami noko ketian ja covid 19 akanai.

Ja 19 marzo oxonra ja 2020 baritianra , ja apon pikoa yoiya iki noa noa chami isin covid 19 akanai tonin moa noa nokoa , jainra non oinna iki moa jain benxonai xobo moa senenyama non jemanko .

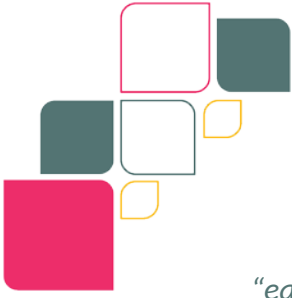
Ja nitikomaxobo akinti ika joira pikota iki ja abril 2020 jaixonra pikoa iki koshi joi apon ja dreceto legislativo 1468, jain pikokanai jaskaxon koiranti itan axeati ja nitikomaxoboana. Nato ani shinanra yoiya iki ja nitikomaxo ikentian jato tsonbi omistima. Jaskara ikenbira senenayamakana iki ja ani koshi joi ja ani isin pikotaninra icha joni isin menia iki , ikasbira mas noibatikana iki ja ainbobo niti komaxobo , tson jato akinti yama korikinin itan teebo menikin , jatianra kikini noibati kana iki ja ainbobo.

Moa jaskara onanxonra a tumbesai Conadis teataiboan benai itai jawe keskakikin jato akin kanti ixon , jakora shinani ikanai ja municipalidad veten , jaskaribi gobierno regional, ja jaxxon korikin jato akin ti .

Jaskati jatoki shiroirakanai joibo , jain bexokati xobonko ja jaton yora koiranti itan bakea Kasai tian bokanketian.

Ja ainbobo jain benxotian bokanabora jato kokakana iki jaweska ki ika ixon jaton oinabiribi , jaintetaiboan jato akinai ixon , jatiribiboanra yoiyai jakon shamankin jato akinkanabo , non yoiyi atipanke jaskakin noa jatonbi yoiya , jain non yoiti atipanke jato akinkana jato jakonxamaxon tokana lentian jakonshamankin koiramekanti kopi jaskaribi jato ramiakanai tian mesko shinanbo jato menikin itan jato koirankin jaskaribi westsa ainbobo jato jakonxamakin jato akinkanama iki wetsabo jakomabires winokanabo iki.

“eara kaa iki jaskaxon tootima esebo yokati, jatibi isinbo yoran axón bitibo , kikiakin ea jakoaxon akin kana iki, ikaxabira jake ebe raennai aibo tumbessai westiora ingeniera, jaara kaa iki Esasulud ain akin kanon ikax, ikaxbira ja benxoamis jonin Yoiya iki mia keska ra westsa joni yamake nato neten, shinan kawen jawekeska tiki westiora profesional jaskati yoyo iyiki.

(Entrevistada 6, mujer con discapacidad, Tumbes).

“ jaraka icha jakoma jawekibo ja medico bo ja meidiboan akaibo , jara non ointi atioanke seguro social ain , jainra mia jakon kamo kin bires akanai , jaskara yoi kanai. ¿ jaweko kopiki mia jaskara bakeya iki?!” . Nokin reken bake pikoketianra ea yokakana iki .” jaskaramariki tsoabira mi vetan banete atipayamake , miara min bake non meni yamai” jaixonra ea bake meni kaxamana iki non tita jain yamaketian”

(Entrevistada 3, Mujer con discapacidad, Lima).

Jaskara jawekibo omismiti jakentianra, ja Norma 180-2021-MINSA moa wishakaboanra yoiyai neskakin jakopira ja nitikomaxoboan nato jawekibo ati jake

- a. Non akin kati jake ja nitikomaxokobo jabora derecho yabori iki.
- b. Kikiankin ointi jake itan ninkaxonkanti jake ja niti komaxoko ainbo, ja jabe nia jonin joi ma.
- c. Joikanti jake jakoankin ninkatixamankin, ja jonin ninka kanti kopi, oinxamaxon jawe jakoma kairin ja joni ixon.

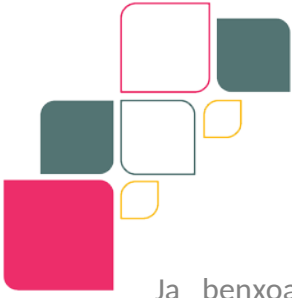
Ainboboan shinanbiribi ja niti komaxoboan , ja jato akin kanti kopi ja raomis benbo itan ainboboan.

Nonra yokata iki ja raomis jonibo , jato mai ikon iki ja nitikomaxokobo ainbobo jato akin ti iki ixon, jaoboran yoiya iki jaron kiake icha jaweki axekanabo ikaxbi jake ja mas icha jonibo jawe onamabo jakopironki jake icha teetaibo jato ki shironaibo , ja tikomaxokobo ikentian. Jakopira ja nitikomaxobo yoka kanai jawe jawekinmain jatobiribi kenai ixon , jaton kenabi ribi , jaskarib jato kakoanxon akinti tsoabi omistima kopi.

“Tsonbira onanyamake, nonra nokoyamai westiora jibibi ja noakin shinana tani, ikasbira ja raomisboan ninkati atipanayake ja nonribi yoranti atipanke westsa ainbobo keskaribia kin”

(Entrevistada 1, mujer con discapacidad, Lima).

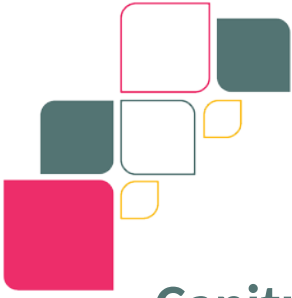
Ja benxoamis joninra yoiyai jaton shinan ronki jaskaribi , maxkake onankanti jakonxamankin akin kanti ja nitikomaxokobo.

“Ja ainbobo yoyo iosmabora, bekanai jaton kaibobetan (jato ninkmai) Ikashbira noa jatobetan mekemanxoko yoyo iti atipayamake, jaton kaibobetanres noa yoyo iti atipanke jaoboaran noa akinai.”

(Prestadora de salud, Tumbes)

Jaskara kopi ra akanti jake teetai joni bikin jaskarabobetan moa teeti onan, ja joni komaxobo jato noaibai ainbo itan benbo bo , nonra yoiti atipanke ja jaskaxon yronati itan bakeakantira apon oinyamai jaskataxshaman jaskatax teeti ja jonikon xamabobetan , Ja ministerio de salud jaskaribi Conadisra yamake jaskaxomaxon jato akintinin jaskaxon jato jato akinti ja jaton yoran koiranati ixon bakea keakanti ja ainbobo koxokomabo.

Capítulo III:

Ainbokomaxokomaboianribira Yoraxonxon bakeati atipanke ika joi.

“Jawe mabiakin noa shinan shinan kanai , non kaiboanbi, joi akaiboan, joniboan, mesko ain yoyo ikaiboanribi. Jaskakin noa kikiankin ramia kana iki ; icha jakoma joibo noa joi ikanabo!”
(Activista de la sociedad civil)

Jatonribira jaskaxon jakoankin yoranti onana iti jake

Jaskatax yoran ati jaweki itanribi bakea kantira keexamakin ati jawekibora jatixonbi ati jawekibo iti jake , ikashbira ainboboan tsonbi jakonxamankin oinyamake ja raomis jonibo ja neno yokakanabo nato ani kirika anoxen , non ointi atipanke icha jakoma joi , bekeranon boana , ja ainbobo yokanakboanra limanko itan tumbes ainnoaboan jato derechobo jaskatax bakea kantira kikin jakomaira iki .

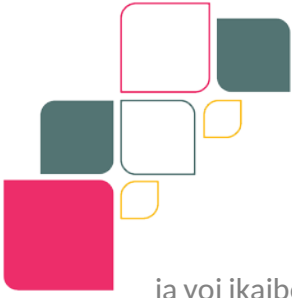
“Jaskaxon non yoranti itan kaitibora en onanyama ika iki choncha sokota baritia ya kaman, westiora psicólogoninra joiya iki , westiora ainbo wetsa ainbonin ra yoikanai shebianan ikan . “!ikon, jatian ra ibirai ea shebiana ikai!”
(Entrevistada 4, mujer con discapacidad, Lima)

“En yoiti atipanke , earibira bakeya iki(joni komaxokoribi), jariki rabe chonka kimisha baritiaya , enra onanke janribirira kenkanai ¿jaskakaran? Jakopira en jabicho jeneyamai , jakopira en ointa ointanai, nokon westa bakebetan imax ebe bicho, jakonriki onanti, jaweki iti iki ja jaton kenii , jatoribira ken anakanai , jatianra en jawe atima iki , ¿ jawe atipanama?
(Participante del grupo focal de Tumbes)

Jaskaxon benanoxon jakoanaki jato onamati ja yorakantibo nokoti atipankanke jabe jaskarabo betan , jabw rainanai bobetan itan itiribi itipankejawen wetsa vetan ribi , ja jonikomaxomobo tson yoiti yamakettianra wetsaxobires jato ramiati ati pankanke , tokanti atipankanke , kenimabiitan jaskabiribi ikantiki jato isiman bikin.

Wetsa jakikiribi jato non yoiti riki onankanmabo ikettianra non jato yoitiriki ja ainbobo nitikomabo, ja tecnologia jawekibo itan westa jakekiboribi(apps,cursos virtuales,,canales

ja yoi ikaibo). Ja non yoiti atipananariki canales virtuales) ikaxbi non yoiyariki raatianbora ja tecnologiaain maesko shinanbo pikoai , jara itipanke ja mesco jawekibo jato akintibo pikota ja jonikomaxokobo jato akinti . non yoiti atipanke non rama yoti atipanke jatiribiboan yoiya. Jatiribi ainboboanra onanke ja tecnologiaabo meeti ,ikashbira jatixobipari onankati jake.

“Ramara ea kai itai onani educación sexual ja mexikonoboan onama” jato noiti jaono inonbires” jainra jake icha mesko joibo ninkatiambo , non yoiti atipanke ja yoikanainko ja ainbobo nitikomaxokobo jato oimakanai mesko jantsiniti xokobo itan jain yoyoiribakanai “sexting” jara ja nitikomaxobo yoyoikai iki , jara jaskabires yoyomitima iki, tsoabi ja yoi imaiatian , atikomabo jakentian, ja diskotrcabo jaskaribi ja apps jain jato kenakanibo jabora ja noa nitikomaxokoboan non onanyamake neno perukan ikaboan jabora jakoma iki, noa onamakanti”.

(Entrevistada 4, mujer con discapacidad, Lima)

Ja “sexting” ikanaibora jatixonbi onankana jawekibo iki jawetianki yoyo ikanai jato yoran akaskin ya tecnologia yoyai keska.

Ja yoranti yoi ika jawekibora ja nitikomaxo ainbobona onsa jawe ki iki.

Icha baritiara ja chotati ika joi kikianki jinekana ike, jaskara kopi jakopi jake rakekanai jatibi jonibo, rabinkanai itan paranakanai jawekibo. Ja ainbo nitikomaxokobo jato jawekibora jabora tsonbi jaskarabo atima iki shinanakanai, jakomakin shinankana , jatonronki jaskara jaweki.

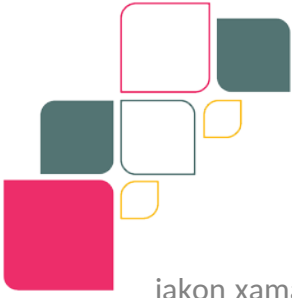
“Hospitalainrra tsonbi noa yoyo ayamai, onantibires noa tikomaxoko ikentian non shinabenokana iki (,,,,,) ja Ministerio de Salud , jaskaribi Sis itan ribi Esalud jabora maskake jaskarabo onamati , en sibibira ja cokegionxonbi jato onamati iki.

(Participante del grupo focal de Tumbes).

Natonra jisxtiakai kikin non onanyamabiresa nato jawekibo, jatoriki jakomati jawekibo ja tinitikomaxoko ainbobo mesko joiboonanti jakonxamankin jaskatanan jatonribi yoranti itan bakeatibo jaton derecho onana iti.

Moa non yoibea jawekibo ja nitikomaxobora , wetsa jobibires keskaribi iki jaboanra bakearibiti atipanke , ikaxbira jake mesko jakoma jatoki shinakanaibo jawekibo , jato

jakon xaman imayamakanai , jato ki shirokanai jaskaribi ja poinki iti itanribi xeabinai iti bo jato ki shirokanai , ja iki jakoma jawekibo akanai jatoribi jakon jakasainbi ja niti koma ainboxokobo.

“Baketianbira icha jakoma atikoma jawekibo ike nokona, ea wetsa keska kin en shinaikopi yorantianko, jara ike jakomabires nokona, jaki chipotibobi yamaketian, en jaki chipoti kirika joibo onanyamaketian , jaskaribi nokon kaiboboan ea oinkashamai tian, jakomabires en tenia iki, eara nokon yora ointana jakon shinan katitai. Eara ika ike westiora poiya poinkini ikai , janribi shinan katitai jaribi shebiana ikai, jainxon noa rabebe noa chopa jopemakana ike jatian ja rabibi noa ointanaxon non shinan xon oina kan noki shirokanai jatibi noa akanaibo ointanan, noa yoikana ike moa jasrabobo itima noa keeyamanbi.
(Entrevistada 4, mujer con discapacidad, Lima).

Ja noa jakonxam jati tsonbi ramia kama

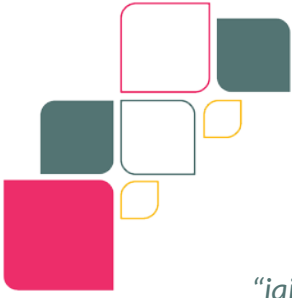
Ja ainbobo jonikomaxobora kikin tson jato koiranama iki , jakopira jato icha shirokanai itan jato ramaikanai , jaton kaiboboanbira jato mas ramiakai , jainoaxra peokotai la ramimisti jakekibo itan jakomabo jato winotaibo.

“Noanra ramacananbi ja jonikonmashokobaon papabobetan tshinkitamapari iki, jatian ¿jaokopi iki? neskara jawekibo jaton onanyama bake aibobo itan benbobo bakekon itanribi xontakoboribi shinanti, neska akin, jaboan shinanaronki ja jatoki shirotii jakon, jaboan onayamax si natoki jakon o jakomaiki ixon jaton onayama iki, “jaokopiki nokon papan ea jaskakai iyamakanai” itanribi ikanani “jaokopiki nato vecinonin ea jaskakai ea noixonbi”. Nato ainbo bakebo, benbo bakebo itanribi xontacobo jonikonmashokobo akaskanara tsonbi onanyamai”.
(activista de la sociedad civil)

Ja akanti jawekibo benboboan itan ainboboan jaton jabe jabobetan metaitian

Ja ainbokomashokobo ramiakanaibora, jaton papaboan jaton shinanbo ramiakananai jaton kenbiribi jawekibo ikasaibi, jaton papaboan sina abokin yoyai aibokonshaman iti itan benbokonshaman iti jaton shinana jaskara ikenmabi. Ja ainbobo limanxon yokakanabora jaton kaiboboan jato ramiakanai, ja aibo benbokasaitia itanribi itan ja jonikomashoko iketian, jaton shinan ramianankanai jaton iti keska shinana jawekibo jakenbi, titashaman itan papashaman iti kopi.

“jainoax peokotai riki noa ramiakanai itan noki shirokanai, non kaiboboibakeaxbi, ja aibokonshokoma ikax toti, japekao bakeati itan ja bake aniati, itan ribi jawen bene jakonshaman akin akintini akin(...).

(participante del grupo focal de lima)

“jatibitian nokon titan shinanairiki ja kirik ati itan anikirikaribi ja ronki ainboboan ati maiki, jaskatax noa ishton benoti kopi; itanribi mia iti jake metsashoko itan kikin ainboshoko, jaskarama iketianra mion kenyamakatikiki jatianra benotikomaiki ishtonbires(...).

(Entrevista 4 mujer con discapacidad, lima)

Jaskara iketianra, aiboboan shinanainoaxra, ja ainbokomashokobo jaton ati jawekibo kikiankin onana iti jake itanribi koshi shinankana iti jake jaton akasai jawekibo akanti kopi.

Nonra yoiti atipanke ja jonikonmashokobo non joneti atipanyamake, itanribi jawen rareboboan jatonbicho ati jawekimariki. Aponra ati jake jan pari akin jaton kenai jawekibo akinti. Ja ainbokomashokobo jatoki shirokanaibora jawetianbi keyoyamai kai ja jistiayamakanaitian itanribi, ja apo mesko koshi joibo pikoyamaitian ja ajtoki shirokanai jawekibo keyokanai kaman, jato jakonshamankin jato topn kanti jake jaskaxon onanti kopi jawe jakinin shaman kaiki jato akintiki ixon, jaton denuncianaitian jato jakon shamanxon akinkanti jake ja ainbokonmashokobo.

“jaskashaman ashon ja ainbokonmabaon jato denunciantira, atikomanpari iki.¿jaokekaxon mein ea ramiakanketian en westiora denuncia a ti iki yame pochinikon?, ¿jake korikininki ea kati iki?, ¿ea kekotiashoko ixon noko taxi yatanti atikoma ikentian mein eabicho ixonmein en jawe atiki?”.

(Activista de la sociedad civil)

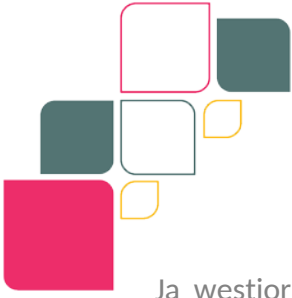
Jatikeaxbi aibo iketian shirokanaitian

Jaixonribira non oinke jsihtibires ja ainbokonmashokobo jaweki keni apoboiba kakentian jato akinyamakanainko itan ribi jatoki shiroreskanaitian. Peruaira nato koshijoibo jatixonbi jakoanxon non oinyamake koshijoin yoiya jawekibo seneanyamakanaiko.

“ja jonikonmashobora jakonshaxon oinyamakanke aibo itan benbi ikenbi; jainxon non ointi atipanke benbobo ainboki shiroipari; westiora jonikomashokora kikianki jatixonbi akinkanai jaonobires kainko ikaxbi jaskayamarakanai ja ainbokonmashokobo, ni westiora apobobetan tetaiboanbi”.

(Activista de la sociedad civil)

Ja westiora jaweki merakanariki ja tetaiboan jonibo ja noimisti shinanbo keyokana, jaskara iketianra non yoiti atipanke noa jonibo noa maxkake akimisti shinanbo ja tetaibo moa keyoketian jaskara jawekibo non ointi atpanke ja ainbokonmashokobo winotaitian itanribi ja ainbokonmashokobo ointana. Ja nato jakoma shinanboanra jato shinanmai jatoaki jakonmaki shinkanani ja aibo iketian, jaskara iketian jatonbi jato ramiakanai, jatian moa tsonki jato akintishama yamaikai.

Icha jawekinin jato ramiakanai y jaskarain tsun shaman jato akinti ikanai

Icha aiboninra yoiyai jatokironki iorai shirokanai jaonoki jato kainjo y jaton jaweki akainko. Jaboanra onanke jato ramiakeskanaitian jaton yorakopi itan moa jaskara jato wino winokiranai kopi, jaskara kopi jato jakonshaman jati atipanyamake.

“en jisara ja onismisti jawekira westiora ainboki yoinmeta res iqui jakopira non jatixonbi ja jakoma jawekibo keyoti jake, jaskaxon a ti yamaketian ra non betani jake, jaskaxon atibo, non ayamara jatibitian jaskara banetai, jaskaxonra non keyoti jake jaskara jakoma jawekibo, ja jaki chipoti onanyamaxonra, ¿waokeskaxon mein nokon shinanbiri en jato onanmatiki?”

(Entrevista 2, mujer con discapacidad, Lima)

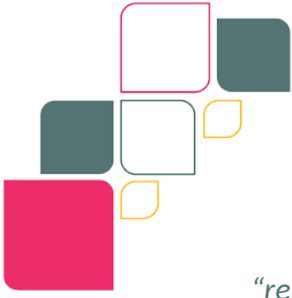
Ja ainbobo non yokatabora yoyo ikanke, jaton xobonribi ronki jatoki shirokanai, jatobichoronki akai jato jenekankin itanribi jatoki kikini shirokanai jakoma jato shinanmabaikin. Nato jonikonmashokobo jenereskinronki jato jakoma non jato jeneai, jaboronki neskara jonibo kikin onanmairabo banetai, y jakopinroki itipanke jakoma akinribi jato ramiakankin aibo o benbo ikenbi.

“Nokon baketian shinanboanra ea akai onismakin. Jatibitiara ikai ea eabicho... nokon papan ea akinyosma, itanribi nokon titan, jatora ipachoa kacho kairesbo. Nokon papanra ea yoipachoi: “ripanon mia nokon bake chantoshoko, min noa jawe akinti jisamaobi” nokon tiranra apachoi nokon papa sina akin: “jaokopi mein nokon baken jawe ati maiki!” ikaxbi ja ea chekapachoi(...) Eara raketai wetsajonibo oinax, nokon wetsan ea yoipachoi: “chicho jikiwe, miara oinkanti yamake, kataon”, jatian ea jikikatitai, jakopira en joni oinxonbi en jato jaweyamakatia”.

(Participante del grupo focal de lima)

Ja limanxon non yokata joniboanra noa yoya iki meskokeska akin jato ramiakanabo jabe kirika akaiboanbi, ainboboan itan benboanyabi, jaskaribi jan jato axeakaiboanbi.

“rekenparira en kirika aka iki basima keyokin, enra computación kirik aka iki, japekora en mas kirikabo atipanyamake. Eara yoikana iki “korikira yamake akin”, enra yokakatitai jato ja kirika onanti xobonkonbi: ¿maton mein ea akinti atipanke en kirika ati kopi?”. Enra boma iki westiora kirika ea jaskaxon akinkanti kopi, jatianra ea menikana iki westiora Beca en kirika ati kopi, jakopira en jato ichabires irake akai, ikaxbi ea yoikana iki: “¿min mein tenetiki mia icha te manikana?”, jaixonra en jato yoiya iki: “ jawe, ¿jawe te, ja kirika ati jaweki?”, ikama, ja Mike axeibaon mia oinkant, jarati atipanke mibe kirika akaibobi Miki shiroa”. “jara ea moa winota iki secundaria kirika akaitian, en jato yoipachoi”.
(Entrevista 3, mujer con discapacidad en lima).

Wetsa jamoka jawekiribiriki jawetianki teeti bimiskaskanai jato katokanai empresaboan itanribi apobotetan tetai joniboanbi , jaara non ointi atipanke ja ainbobo nitikomaxoboki jato omiskanaibo , jatianra ainbobo oniskanai jatobicho moa jatikoma ikientian , moa teebo yamaketian . jaslaxamax jato kikin atikoma jato ekentian moa korikibo yamaketian.

“Teetianra mia moa shinanyamakanai, mia moa ikoanyamakanai jariki ja jakoma , earariki moa kirika keyoa , icha baritiara en jato teebo yoka yokabeinrake , limanra ea ike rabe baritia eara kake kikin ichai minisnisterio de trabajo ikainko , ikaxbira ea tsonbi teeti bikashamke , estabaritian parirá ea teeti jikia iki ja jakebo koirantinko , enra shinanama ika iki en atipantimama , enra yoiti atipanke jara ika ike jakon shoko baritia ea winota , jai en jato ashea iki itanribi earaibi jato asheke.”

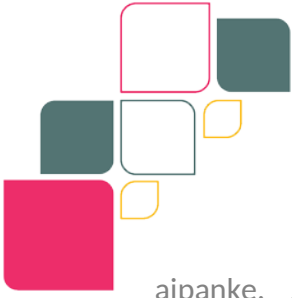
(Entrevistada 6, mujer con discapacidad, Tumbes).

Ja articulo 49 , ley N._ 29973 jawestiora DIRESA ain tetai Joninra Yoiya iki ja apobetan teitai joniboanra jato biti jake jato teeti ja nitikomaxoko ekenbi ja 5% ja jatibi tetai joniboan, ikaxbi ja privadoboanra jato biti jake ja 50 jonibo teeti jatobetan itiyana ke ja 3% namanaxokoma.

Koshiakin shinana itan rabinyamakin ja ainbokomashoko ikax iti

Ainbokonmashokobora mesko jakoma jawekibo winokanai netetivi, non ointi atipanke nato ani kirika wisha yoikanainko; Non yoiti atipanke, icha jawekira winotai ja no merameaxbi, jaskara jaweki winotairianra masa shinanknai jatianra jakoma jawiki winoti ati pankanke, jakonshamani jatikoma ikentian itanribo, jatonbinix jakoman shinankanti

aipanke. Ja nato ani kirika ikainkobora noa yoikanai nestkara jakon jaweki akanakoboronki jaton shinanribiri aniai itanribi jakon shinankanai ja mas jakonriki ja ainbokonmashokobo jato koshi shinan meniti.

“westiora jonin noa shiroaka no jakon shinanai, tson noa shiroayosma ikentian ja ebe raenanai jatixonbi shiroakanai, jara ibirai en shinana ja kikinshaman atikoma jaweki ainbo ixon oina: Nobixbi non yoranbi kenti jaweki(...) Westiora non yoiti atipanke ja ainbokonmashojoboan nokoai jawekibo jatonbinish koshiakin jaweki shinanti; ichakinra noa ramiakanabi non jato noike nato pekao noki tsoabi kentima shinanax.!

(Entrevista6, mujer con discapacidad, Tumbes)

Ja jaton kaiboboan jato akonbires kin jato koirana riki akinra noa yoiyai ja non jato joniboan jato yokatabo , jarra akomati iki , jato jaskakanti , jatoribira anikakasai jaton bichokanainax , jato jawekibora jakonribi papa itan tita ikax jaton bake shinankanai nitikomabo ikentian, ikaxbira moa jato yosi ketian yakoma iki jatonbi atikomabo jaweki nokoax, jatonbi shinanbo atikomabo ikentian jatinbires anitikopi , moa yosiax moa axetikoma iki mesko jaweki boan.

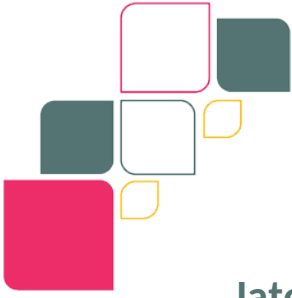
“Rekenparira jake, jaton yoranbi rabinkanaibopari. Noa akin shinaryamakanaitian non kaiboboanbi, jaskaribi riosnin joi akaiboanbi, jatibi joniabaon, kirika akaikoxon, ja radioan yoyo ikaiboan... icha shirokanai, icha jakoma shinanbo noki akanai kopi, jaskakanaitianra non kikianki jakoma shinanai, jakopira non yora koirantibo non ananyamai”.

(Activista de la sociedad civil).

Non jawe atipanyama noa shinankanainko, jainra noa axeakanai koiranxon noa akinkanai keskares, jatoki manatires, nonbi akai keska, noa rabinresai, noa ramiakanai nekebi itan shinamanribi noa ramiakanaitian, jaskara jawekibo akanaitianra, non shinan namanshoko iki jawebi non atipanyama keska res, ja jatibi jaweki jasra winotaitianra nobixbi noa aniti atioanyamake.

Ja ainbokonmashokobora jatonbinix rabinkanaitianra jaton shinanbo kikin namanbires ike jatoki shirokanaitian, itanribi jatonbicho jaweki atipanyamax, itan wetsa jawekiboribi.

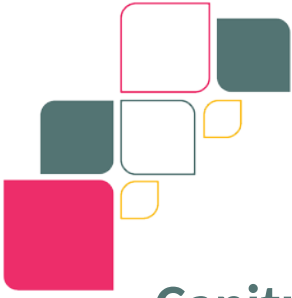
Jatobichokainax aniti tetax ja ainbokomasho ikax iti

Ja noabichokainax iti jawekira jawetianki non yorabo kenaitian noa iti jawekibo iki, jaon atipana jawekibo ikentian, jawen ati jawekibo shinanabo akasaitian jaskaribi janbi jawen jawekibo ati ointi kopi. Jaskara ikentianra, ja nato aibobo non yokataboanra yoyai jatonbi jaton jawekibo ati jatonbinix aniti kopi jaskatax jatoribi jakonax jakanti kopi.

“Nokon papanra ea jatibitian yoyaiki: “minra atipanke, minra onanke, enra mia akinyamai, minbira atipanke”. Jaskakin ea akara en koshi shinanaiki moatiabira jakatiai ja noki shiroabo, ja rama jatian tsunbi noa akinyamakatian, nonbi onanke, bakeboriki ja kikini jakomai noki shiroaibo, jawe onanyamaxbi”
(Entrevistada 6, mujer con discapacidad, tumbes.

Wetsa jawekiribi non yoi ribiriki ja ainbobo nitikomaxokobora noibatitai jatibitian jakon jawekibo nokosa kasi , aniti jawe kiboan , kirikikabo atinko jaskaribi , koriki bitinbo boribi , ani jaweki noko tanan , icha noibatixon , jaskaraboanra jaton shinan animai, ja kirika ati jawekiboriki jan jato aniakin shinamai jaskaribi atikomabo jaribi ainbobo non yokataboana. Ja jakoma jawekibo winotira ja kirika ati kopi , wetsaboan kikin shinanaiki , jato akin yama kanai kopi nekeibi itan shinaman ribi, jaskaribicho ipanan jarake jain kirika atinko ja noibatitaibo akin misasibo yama , ja kirika axeaiboana ja nitikoxokoboana , jara non yoiti atipanke kikikanin yoi tian , yamake jain poitibo, jisontibo , jan mapetibo, tapiti itan asensorbo . jaskaikin jato koirantibo , jabora non oinai ja nitikomaxoboan netebi ja jain kikirika akanainko.

Capitulo IV:

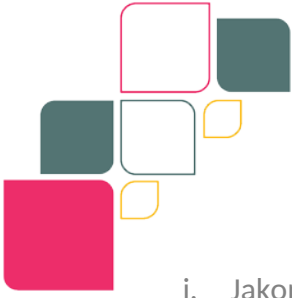
Ja keyotian yoiya jawekibo

Ja nato keyokin yoiya itan jato jaskara ati jaweki yoiyaibora , nato non ani kikirika anoxon jato non yokataboiki ja nitikomaxokobo, ja koshi shinanya ainbobobetan , ja tsinkitax tetaibobetan ja jaton joiya jawekibo itan jaton maxkata jawekibo , jaboan shinanai jaton kenai jawekibo jaskatax jato jakonax jati jaskaribi ja MINSA tetaiboan shinanribi, Conadis jaskaribi Onamaped liman itan tumbesain koniabo , jaboanra shinan menike jaskaribi shiname kanke jaton atimayama jawekibo itan ribi rmatian ati jawekiboribi.

Ja keyo yoi ika jawekibo.

- a. Jain ra non oinke ,icha koshi joi pikokanabo apon jaskaxon senenatibo ja nitikomaxobo akin ti kopi.
- b. Jarake icha bena shinanbo rama kaya ati jawekibo jakoanxon ja jonikomaxokobo jato akin ti kopi ika yoiyabo.
- c. Ja jato jamoaresi ikanaibo ja niti komaxoko ikentian , jariki jatixonbi non jato senean xoyamai itan akin yamai , jaonox ki pikotai jaskara jawekibo ixon moa apon onanke ikax bi ramakanbi apon jaskaxamanxon seneanti atipayamake , jatian ja jaskarax baneparike.
- d. Ja jaskaxon yoran ati ita bakeatira apon jaton tee atibo jaton shinanbo jain pointama iki, jaskaxon jato akinti jan bibiribi ja joni komaxokobo akinti. Ministerio de saludkanra koshi joibo biama iki jaskaxon jaton derechobo koiranti. Jaskaribi non yoiti atimamariki Conadisra nato atinko jato kenakanama iki jaskaxon teebo ati.
- e. Jaribariake ramiamisti jawekibo keyoti janbiribi, moa jaskabiribi itan mesco shinanbo yoi kanabo, jaskaribi moa jakomaxoko ekentian itan ainbokomaxoko itanribi nitikoma xoko kopi jatoki shirokanai jatibitian.
- f. Jatixonbi shaman onanyama kanainko ja yoranti itan beakeati koshi joi yoi ika jawekibo , jakaribi jato akin jawekibo jamake jaskaxamanxon jato akintibo.
- g. Ja nitikomaxoko kopi jato ki shirokanaira moatianbires jaskarabo ikikiranabo iki, ja mas jatoki shirokanai riki jaiboboki benbo boki jaskairaimakanai.
- h. Ja apon yoiya jawekibora jaskakin ja nitikomaxoko akinti ika joira joiya mai ainbobo jaskaxamoxon akinti ika joi.
- i. Yamarake kirikabo jain wishakantibo , isinani ikax jaskaribi shinan keyotaibo ikax ainboboanna, bakeboanaribi, shontako boan naribi, jaskaribi wain ika ainboboanaribi , **mesko** keka kopi jaton yorabo rami kopi ikanabo , jakarakopi yamarake jakonshaman kirika akanabo jato akin ti kopi ika joibo.

- j. Jakonshamankin koshi shinanbo biamainkobo, jaton bicho itan ichaxon ja nitikomaxoboan , jato mesko keskain jato ramia kanainko , jaskarainra jaton ani shinanbo biti atimayake jatonbichomitan tsamaxon.

Jan jakomakaibo , japarike benxoatibo

Ja jaskaikin jato ramiakanai ainbo nitikoma ikenatinra , jarake mesko keskakin oinkanabo non yoiti atipanke kimisha keska kin akanabo, ja Conadis nin ati jawekibo itan ribi Omaped akanai tonin:

- Jato akinti jawekibo shinan yamake , jaton derecho nitikoma kopi jato akontibo , apon kirikanin yoiyabo jakenbi ani kirikanin.
- Jaskaxoxaman jato semeanti joibo yamake ja teebo ayamaknaitian ja nitikomaxobobo jato akinti ika joibo.
- Yamarake ichaxaman nitikomaxobo ja wishakata conadisain.
- Jamarake jato jaskaxamaxon akinti ika joibo itan shianabo jaskaxon ja nitimaxokoboan bakea kaintian jato akinti aka joibo.

Relacionadas a las responsabilidades del Ministerio de Salud: Ministerio de Saludkan Ati Jawekibo

- Japarirake ja raomis nin yoiyai jawekibo jen areskanai , ja nitikoma ikentian mia jaton raonai, jaskara ikentianra onobo aniti atipayamakanke jatonbiribi jawekibo aki , jaton atipana kaman itan jaton shinambi.
- Ja kirikanin wishakama ikaxra ja nitikoma ainbobo jakonxamankin jaton raonti atimayakanke apon onanama ikentian.
- Ja teitaboan onanyamake jaskaxamaxon ja nitikoma ainbobo akinti ja jatonbiribi yoranbo akasaitian itan bakeakeska kanaitian.
- Ja ainbobo yokaxomabi jaton jonboro jato xatenankanra kikin jakoma.(jaskara noi yoikanai neno ja non yokataboan) jaton kaioboan jato ama jaskayakin ja jaton joi koiranatonin , jara kinin jakoma akana iki jaton yoraki ani ochakana ikentian.
- Yamarake jaskaxon jatobetan yoyo iti jato axeakanabo ja jatonbiribi jaton yora koirantibo , mesko keskati jaskabibiri pikotabo jato akinti , jara non oiti atipake ainbobiean.
- Ja jain benxokanai xobora jakomabires iki , yamarake jaskatax mapekanti jawetianki raometi bokaskanaitian.
- Ja pandemitian jato akinti jawekibora jakomabires ika iki ja nitikoma bo jato akinti jaton biribi baktentibo ikainko.

Actitudinales: Jaskakin shinankanaibo:

- Ja ainbobo jatonribi yoran ati jawekibora , ramakamanbi kikianki jonokanai , non rareboankonbi , joniboan ribi jaskaribi apo vetan teetai joniboan ribi, jaboronki yoranti atipayamake , jatian jabo jaskara derecho maabo iki.
- Ja non rarebobo jainxon non mesko jawekibo axeaibo , mesko esebo yorantibo itan atimaboribi , jainxon noa wetsatian noa yoikanai nitikoma xoko ixonronki ainbo ixon non yorantima iki ixon.
- Ja jakoma shinanbo, benokanabora ramakanabi jaraparike icha joni teetainko apopetan itanribi non kaibobobabi, jaskaribi ja nobe rainaiboainbi.
- Ja ainbobo ramikanaibora ja jonokomaxoko ikentian , jaton shinanbo naman kanai ichabires jaton omiskanainko niax.

Joni icha tsinkitianko:

- Ja aibobo jaskatax tsinkikanti jaskaxon jaton yora koiranti kopi itanribi yoran itan bakeakanti kopira ramapari peokotai jato kikianki ramiakanai kopi jaskara kopira, jato jakonshaman akin jato temati atipanyamakanke, jaton koshi shinanbo ati kopi itanribi apobo jaton shinanbo onanmati.
- Ja ainbokonmashokobo jonikonbonetan tsinkitax tekanainra jishtimaiki, non oinyamai jonikonboan jato akinyamai kopi.

Ja ati jawekobo yoikanaibo:

Mesko tebo ati ja jainoax benxokati xobonko:

- Arakanti jake jaton te akainkobo ja ainbokonmashokobo akinti ika joi niakin jativi jaskatax teeti apon yoiyanko onankanti itan jato onanmati ja jaton derecho bakeakanti itan jato yora koiranti iki ika ministerio de saludkan jato akina, jaskaxon jatixonbi onankan iti jake ja kirika jaskatax teeti.
- Non onankana iti jake jarake icha jakoma jawekibo ja ainbokonmashokobo jato ramiakeskanai jatixonbi, mesko rami shinanbo itan mesko akin oikanaibo kopi ichaxon.
- Ja jato jonboro xatexonkanti iti jake jaton onana itan jato jen ika.
- Non onamaka iti jake ja jativi pobotan teetai jonibo jakonshaman akin jato akinkanti ja jonikonmashoko ainbobo.
- Ishtontani akanti jake ja ani kirikameran wishakin jaskaxon senaekanti kopi ja MINSAN yoiyai jawekibo senenti kopi.

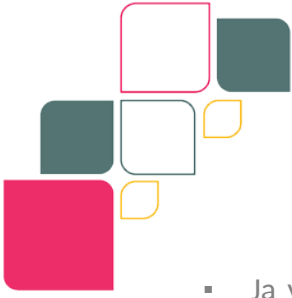
Jaskatax jakonshamanax teeti ja tee akaibobetan (Conadis, Omaped, Oredis)

- Japariakin oinkana iti jake ja jaskakin jato katixonbi jato akinkana iri kopi jatopari akin ja nitikonmashokobo akinti akin yoiya ja Estado peruanonin.
- Akanti jake jakon teebo, jakopi jato oinkana iti jake, jakon tee akarín ixon jato oinkana itan jakomati akana ikentian jato reenakana iti jake.
- Non onankana iti jake jaranke jaton kaiboboanbi jato ramiakanai, yorantianko, ja jatixonbi ramiakeskanai, wetsakeska akin shinanai ikentian jawen yoran atinko, benbokasaitian jakoma jawekibo nokokanai ja ainbokonmashokoboan, jatixonbina atikoma jaweki akinkana iti jake.
- Ja jativi jonibo ja nato kimisha apobetan teetaibo axeakana iti jake ja jonokonmashokobo jato noiti itan jato akinkanti kopi.
- Jonibo non shinanma itan non onanma iti jake ja non kaibobo itan jativi jonibo jakoankin jato akinkanti kopi nato jonikonmashokobo.
- Jaskatax tsinkitax teeti noon jato onaama iti jake ja wetsha koshi jonibo MISABETAN jakonax teekanti kopi (Conadis, Omaped, Oredis) jaskaxon ja ainbokonmashokoboan jaton derechoribi onankana iti kopi.
- Akintikanti jake ja nitikomashokobo koiranai jonibo, korikinín, mesko shinamanboribi jaskaxon jakonshaman akin jato koirankanti kopi.
- Jaskaxon seneankanti ja ley 29973 jatibi apopobetan teetaín ati jaweki.
- Mesko joibo onanma itan jato shinanmakana iti jake jativi jonibo ja ainbokonmashokobo jato noikanti kopi itan jato akinti kopi, ja tecnologían jayata jawekibo akanti jake jaskaxon ja ainbokonmashokobo akinkanti kopi.
- Ishtoncha teebo akanti jake ja ainbokonmashokoboan koshi shinanbo bikanti kopi jatoribi anikaskanai kopi jaskatana jaton ribi onana iti jake jaton oran ativo itanribi jatoribi kaiti ika joibo.
- Aponra meniti jake senencha koriki ja ainbokonmashokobo akinti kopi itan bake xontakoboribi, ainbo wetsha joinbo yoyo ikaiboribi wiso ainboboribi wainko jabo.
- Arakanti jake jato seneanmakín ja tee akanaibo itanribi jakoma akanaitian keshakanti jake jakoanxon seneankanti kopi ja niitikomashoko ainbobo jato akinyamakanaitian.

Mesko shinanbo jaskatax Ministerio de Educacionbetan teeti:

- Acanti jake senen akin ja ley N°29973, yoiya jawekibo, ja kirika primaria ati jakanke jawe kopimabi jatixonbi ati akanke ja kirika, ja ainbo bakebo jonikonmashokobo ikentian moa ramiakin jenekana iti jake jaton kena jawekibo itan jaton atipana jawekibo keska akinshaman akin.

- Ja yorankanti jawekibo jatixonbi onankana iti jake (EIS) ja ainbo bakebo jaton baritia senenbobetan, jato shinana keska akin itan jonikomashoko ikentian jatoki shinantanan.

Jaskatax tsinkitax teekanti koshi shinan bitan nan jonikonmashoko ixon:

- Akanti jake jato onanmakin meskokeska jawekinin ja ley N°29973 yoiya keska akishaman seneankana iti jake, jatoki shirikananitian itan jato ramiakanaitian ja jonikonmashoko kopi.
- Non yokati jake seneankiakanai ja ley N°29973 jaskaribi ja Política Nacional Multisectorial de Discapacidad.
- Jato tsinkikanti jake ja benbobo jatonbiri shinankanti kopi jaton ati jawekibo jonikonmashokomixon, jatoki shirokantima kopi ja joni ramiamisaibo, jatixonbi senenbires jatoakin shinankana iti kopi jatoribi koshi shinanya okanti kopi.
- Wetsa tsama bobetan tsinkitax teekanti jake ja ainbobo akinaibobetan, ainbobo ramiakanaitian, wiso ainbobo ikentian, poinkini itan xebianan ikai ikentian, mia wetsankonia iketian, jakonax teekanti kopi jaskara shinanaibobires ikax itan ja jativi ainbokonmashokobobetan tsinkitax non Peru jemanko.

Equipo de investigación

Teresa Muñoz Cabrera

Pluvia Astete Muñoz

 www.generoydiscapacidad.org

Esta publicación ha sido realizada con el apoyo financiero de la Agencia Española de Cooperación Internacional para el Desarrollo (AECID) con cargo al proyecto "Derecho de las mujeres con discapacidad a una vida libre de violencia y discriminación en la recuperación de la crisis sanitaria en Perú".

Su contenido es responsabilidad exclusiva de COCEMFE y FCPED, y no refleja necesariamente la opinión de la AECID.

